

فساد یعنی انحصار، اختیار و فرار از پاسخگویی

محمود صادقی مکانیسم ورود پول‌های کثیف به انتخابات را شرح می‌دهد

اشخاص، گروه‌ها و کارتل‌هایی ذینفع هستند که مسیر انتخابات را تعیین می‌کنند

مهدی بیگ‌اوغلی

سرانجام پرونده دادوستد صلاحیت‌ها در انتخابات سال 98 چه شد و چرا رسماً از متهمان آن رونمایی صورت نگرفت؟ روند ورود پول‌های آلوده به اتمسفر انتخابات بر اساس چه مکانیسمی قابل ردیابی است؟ آیا نهادهای نظارتی و اجرایی از توان لازم برای رصد فعل و انفعالات مالی نامزدها و مقابله با خرید و فروش آرا و... برخوردارند؟ این پرسش‌ها و پرسش‌های دیگری از این دست این روزها و پس از طرح موضوع ورود پول‌های کثیف به انتخابات بیشتر از هر زمان دیگری در ویتترین افکار عمومی نشسته است. پس از افزایش دامنه‌های بحث، قوه قضاییه روز شنبه با صدور بیانیهای از عزم جدی خود برای برخورد با هر نوع مفسده مالی و اقتصادی در جریان انتخابات خبر داد. هرچند که ورود پول‌های آلوده به اتمسفر انتخابات مقوله‌ای مختص به ایران نیست و بسیاری از کشورهای جهان با آن دست به گریبانند. اما در این میان برخی نمونه‌های خاص هم وجود دارند که ردپای آن را به صورت انحصاری در ایران می‌توان جست‌وجو کرد. محمود صادقی که پیش از این اطلاعات مهمی در خصوص خرید و فروش صلاحیت‌ها در انتخابات مجلس یازدهم مطرح کرده بود، یکی از چهره‌هایی است که در مجلس دهم بررسی جامع‌تری را در این زمینه انجام داده است. کنکاشی که باعث شکایت برخی افراد و نهادها از او شد. اما نهایتاً در جریان بررسی‌های قضایی حکم تبرئه صادقی از مجموعه اتهامات صادر شد. «اعتماد» در این نوبت سراغ

صادقي رفته تا درباره پشت پرده همه تخلفاتي که ممکن است در فضاي انتخاباتي ظهور و بروز پيدا کند، صحبت کند. صادقي در اين گفتوگو به مواردی چون خرید و فروش آرا، داد و ستد تاييد صلاحيتها، تصويب برخي قوانين مفسده‌زا، ورود سرريز پروژه‌هاي مفسده‌زا به انتخابات و... اشاره کرده و از مسوولان قضايي، امنيتي و نظارتي مي‌خواهد زمينه گسترش آنها را در انتخابات 1402 سد کنند. اين فعال سياسي اصلاح‌طلب با اشاره به فرمول پيشنهادي رابرت کليتگارد براي تعريف فساد مي‌گويد: «پاسخگويي - انحصار + اختيار = فساد» به عبارت روشن‌تر از دید اين فعال سياسي اصلاح‌طلب، فساد وقتي رخ مي‌دهد که انحصار و اختيار در کار باشد، اما پاسخگويي يا مسووليت برقرار نباشد.

موضوع ورود پول‌هاي آلوده به انتخابات باز هم در فضاي عمومي کشورمان مساله‌ساز شده است. نظر شما درباره اصل اين موضوع چیست؟

مساله ورود پول‌هاي آلوده به اتمسفر سياسي و انتخاباتي، تنها مرتبط با ايران نيست و بسياري از کشورها با اين مقوله دست به گريبانند. حفاظت از سلامت انتخابات در برابر افراي که با ابزارهاي مالي و... به دنبال اثرگذاري در نتايج انتخاباتند يك ضرورت جدي است. اغلب نظام‌هاي انتخاباتي در جهان سازوکارهايي را براي شفافيت منابع مالي نامزدها و احزاب و گروه‌هاي سياسي ايجاد کرده‌اند تا از طريق اين شفافسازي هم از فساد در انتخابات جلوگیری شود و هم اعتماد مردم به نظام‌هاي انتخاباتي افزايش يابد. همچنين تلاش مي‌شود دامنه شفافيت به حاميان مالي نامزدها هم تسري يابد تا راي‌دهندگان بدانند جهت‌گيري کلي نامزد به چه سمت و سويي است. اساسا کشورهاي توسعه‌يافته سامانه‌هايي را براي اين منظور در نظر گرفته‌اند. منابع مالي نامزدها و احزاب در اين کشورها اعلام عمومي ميشود و هر فرد و رسانه‌اي مي‌تواند از اين داده‌ها مطلع شود.

در مجلس دهم با تصويب قانوني به اين ضرورت توجه شد. خود شما هم در جريان اين قانون بوديد. توضيح مي‌دهيد که با تصويب اين قانون چه نوع شفافيتي در بحث مالي انتخابات ايجاد شده است؟

در چند ماده مهم اصلاح قانون انتخابات به موضوع ورود پول‌هاي کثيف اشاره شده بود. البته چون اصلاح قانون انتخابات با ايرادات شوراي نگهبان مواجه شد، بخشي از طرح يادشده که به شفافيت مالي انتخابات مربوط بود، جدا شده و ذيل عنوان طرح شفافيت و نظارت بر تامين مالي فعاليتهاي انتخاباتي تصويب شد. در بهمن 98 شوراي نگهبان اين قانون را تاييد کرد. با عبور از آن دوران انتخابات 1402 نخستين

انتخاباتی است که این قانون در آن اجرا می‌شود. در این قانون عنوان شده که منابع تامین مالی برای تبلیغات و فعالیت‌های انتخاباتی محدود شده به اموال و دارایی‌های فرد، کم‌های احزاب و گروه‌های سیاسی، کم‌های اشخاص حقیقی و منابع و امکانات عمومی. در این قانون کم‌های اشخاص حقوقی غیر از احزاب و گروه‌های سیاسی ممنوع شده است. شرکت‌های اقتصادی و کارتل‌های مالی هم نمی‌توانند به بحث انتخابات ورود کنند. از سوی دیگر کم‌ اشخاص با تابعیت غیر ایرانی به نامزدها ممنوع شده است. الزاماتی هم برای اعلام منابع مالی تعیین شده است و نامزدها باید به صورت شفاف این منابع را اعلام کنند. باید مشخص باشد پرداخت‌کننده وجه کیست، حامی کدام حزب و چه گروهی است. این کم‌ها باید به صورت اسناد بانکی و در يك حساب مخصوص وارد و هزینه شوند. در ماده 6 این قانون به هزینه‌های انتخاباتی هم اشاره شده و مشخص است نامزدها در کدام حوزه‌ها می‌توانند از این منابع مالی استفاده کنند. در ماده 7 قانون، بحث افتتاح حساب خاص گنجانده شده تا نقل و انتقال وجوه، کم‌ها و... شفاف باشد. اخیراً اعلام شد بانک مرکزی دولت سیزدهم دستورالعملی به بانک‌ها برای افتتاح چنین حساب‌هایی داده است. باید توجه داشت، عمده فسادهای مرتبط با انتخابات برآمده از منابع بزرگ مالی است. قانون تلاش کرده کم‌های هنگفت را محدود کند. در واقع میزان کم‌ هر فرد و گروه به يك نامزد یا مجموعه نامزدها باید به اندازه 20 درصد از سقف هزینه انتخاباتی نامبرده باشد. در کل این قانون تنها يك تلاش برای افزایش شفافیت نامزدها بوده است نه بیشتر.

اگر قرار باشد يك نارسایی و ایراد برای این قانون در نظر بگیرید به چه موردی اشاره می‌کنید؟

در این قانون دسترسی عمومی به این اطلاعات پیش‌بینی نشده است. این حساب افتتاح می‌شود، منابع به آن منتقل می‌شود و بانک مورد نظر موظف است اطلاعات حساب یادشده را بنا به درخواست وزارت کشور و مرکز نظارت در اختیار مسوولان قرار دهد و اطلاعات این حساب‌ها افشای عمومی نمی‌شود. داده‌های اطلاعاتی حساب تنها در اختیار نهادهای نظارتی قرار می‌گیرد. شورای نگهبان اعلام کرده بر این منابع نظارت‌های عالی‌ای دارد و در روند کلی احراز صلاحیت‌ها به این موضوعات توجه می‌کند.

اما بخش قابل توجهی از هزینه‌های انتخاباتی به صورت نقدی پرداخت می‌شود و نامزدها از پرداخت آنلاین و برخط خودداری می‌کنند. آیا با رصد يك حساب می‌توان کلیت هزینه‌های انتخاباتی نامزدها و احزاب را

رصد کرد؟

این واقعیت است که افراد به آسانی تن به شفافیت نمی‌دهند. هرچند در قانون پیش‌بینی‌هایی شده که افراد جدا از این حساب باید گزارش‌های مالی جداگانه‌ای را هم در خصوص مجموعه هزینه‌های انتخاباتی خود با جزییات به وزارت کشور و مرکز نظارت انتخابات ارائه کنند. در ماده 10 این قانون عنوان شده به‌رغم اسناد مربوط به حساب معرفی‌شده انتخاباتی، هر هزینه دیگری حداکثر 20 روز پس از رای‌گیری باید به نهادهای مسوول ارائه شود. اگر تخلفی در این اطلاع‌رسانی صورت بگیرد مجازات‌هایی هم تدارک دیده شده است. طبیعی است اشخاصی که سوءنیت دارند از طرق مختلفی برای دور زدن این قانون می‌توانند استفاده کنند. بعید می‌دانم نظارت‌های مالی به اندازه‌ای شفاف شود که بتواند مجموعه هزینه‌های انتخاباتی نامزدها را شفاف‌سازی کند.

چرا فکر می‌کنید با سازوکار فعلی این شفاف‌سازی به صورت کامل ممکن نیست؟

به دلیل خلأ وجود احزاب است که نمی‌توان شفاف‌سازی‌های عالی‌ه را صورت داد، چون احزاب در نظام سیاسی کشور به کار گرفته نمی‌شوند، این اشخاص و گروه‌ها و کارتل‌های ذینفع هستند که مسیر انتخابات را تعیین می‌کنند. اشخاص و گروه‌هایی که اساساً ردپایی از خود در گزینش‌ها به جای نمی‌گذارند و به نفع برخی افراد و جریان‌ها وارد اتمسفر انتخابات می‌شوند. کل سیستم نظام انتخاباتی ایران با چنین مشکلی دست به گریبان است. مثلاً راه‌حلی که مجلس و شورای نگهبان برای تعداد بالای نامزدها در نظر گرفتند، عملاً اثرگذار نبوده است. ابتدا پیش‌ثبت‌نام را در نظر گرفتند، بعد مرحله اول و دوم و... اما نه تنها نامزدها کاهش پیدا نکرد، بلکه باعث آشفتگی بیشتر شد. در همه جای دنیا با استفاده از حضور احزاب این روند کنترل می‌شود. احزاب ابتدا رقابت‌های درون‌گروهی دارند و سپس افراد منتخب وارد مرحله آخر رای‌گیری‌ها می‌شوند. این روند هم افراد غیر متخصص را از صحنه انتخابات دور می‌کند و هم اینکه درگیری نهاد نظارتی را به حداقل می‌رساند. اساساً هیچ کشوری در دنیا نظارت استصوابی از نوع ایران ندارد. اما با وجود چنین ساختار نظارتی عریض و طویلی باز هم نظارت‌ها به درستی صورت نمی‌گیرد.

جدا از بحث ورود افراد و گروه‌های پیرامونی در امر انتخابات، در برخی موارد فساد در ساختارهای درونی انتخابات شکل می‌گیرد. شما

اسناد و مدارکي در خصوص خريد و فروش صلاحيت ارايه کرده بوديد. درباره فساد در حوزه‌هاي نظارتي و اجرايي توضيح مي‌دهيد؟

همين‌طور است، موضوع خريد و فروش راي و خريد و فروش صلاحيت از جمله مفاسد عجيب در انتخابات ايران است. هرچند خريد و فروش راي در ساير کشورها هم سابقه دارد، اما خريد و فروش صلاحيت موضوعي مختص ايران است. هرچند شوراي نگهبان، پس از اعلام عمومي شدن اين موضوع توسط شخص من و برخي نمايندگان مجلس دهم، اعلام کرد که افراد مي‌توانند شکايت کنند، اما نبايد فراموش کرد اين فساد هم در بدو امر مورد انکار مسوولان قرار مي‌گرفت و ذيل اسرار مگو قرار داشت. اما پس از طرح موضوع توسط نمايندگان مجلس دهم در حين انتخابات مجلس يازدهم، مشخص شد که اين موضوع، پديده‌اي ريشه‌دار و گسترده در اتمسفر سياسي و انتخاباتي کشور است. ابتدا خود ما تصور کرديم برخي نمونه‌هاي خاص وجود دارد، اما پس از بررسي‌هاي تکميلي متوجه شديم که پديده‌هاي بسيار ريشه‌دار و رايج است. نمايندگان حوزه‌هاي مختلف به شخص من مراجعه کرده و مي‌گفتند پيشنهادهاي براي احراز صلاحيت به آنها شده است.

مشخص شد که اين افراد و جريانات که داد و ستد صلاحيت مي‌کردند به چه باند، گروه و دسته‌اي مربوط هستند؟

برخي اشخاص ارتباط و همکاري‌هايي با نهاد نظارتي در سطح کشور دارند. پيرامون اين افراد حلقه‌هاي ثابتي شکل مي‌گيرد که اقدام به داد و ستد صلاحيت مي‌کنند. نمي‌خواهم بگويم خود ناظران در اين مفاسد دست دارند، اما پيرامون اين ناظران افراد و جرياناتي هستند چنين اقداماتي را برنامه‌ريزي مي‌کنند يا ادعا مي‌کنند که توانايي اخذ تايد صلاحيت افراد را دارند يا واقعا چنين ارتباطاتي دارند.

چرا ابعاد مختلف اين مفاسد به صورت شفاف اطلاع‌رساني نشد و متهمان معرفي نشدند؟

متاسفانه به دليل برخي حساسيت‌هاي بيهوده، اجازه داده نشد اين مفاسد به درستي شفافسازي شود. من در درجه اول براي شخص آيت‌الله جنتي نامه نوشتم و درخواست‌هايم را مطرح کردم، براي رهبر انقلاب هم نامه‌اي نوشتم، در ادامه به رييس دستگاه قضا، همچنين اطلاعي هم به دستگاه‌هاي اطلاعاتي و امنيتي داده و از آنها پيگيري موضوع را خواستار شدم.

اين پيگيري‌ها منتج به چه نتايجي شد؟

با برخی فعالیتهای خاص توانستیم تعداد بسیاری از این مفاسد را نمایان کنیم. بازداشتهایی هم صورت گرفت. در بایگانی اخبار در بهمن 98 آغاز بازداشتهاست. اما بهرغم اینکه ریسک زیادی را متحمل شدیم، گزارشی از سرانجام این پروندهها منتشر نشد. مطلع هستم که برخی از این افراد بازداشت شدند، در دادسرا علیه آنها (حداقل 20 نفر) پروندههایی تشکیل شد. اما نهایتاً هر اندازه پرسوجو کردیم متوجه نتیجه این پروندهها نشدیم. تنها اعلام شد که این گروه افراد کلاهبرداری بودند که ادعای ارتباط با نهادهای نظارتی و شورایی نگهبان را داشتند. خواستیم تا حکم این مدعیان و اسامی آنها شفاف شود اما از افشای اسامی خودداری شد. به نظرم این پنهانکاریها، چالشهای بزرگی را در نظام انتخاباتی کشور ایجاد میکند، چرا که این نهاد ناظر است که باید سلامت انتخابات را تضمین کند. وقتی پیرامون این نهادها، کانونهای فساد شکل گرفته باشد، ممکن است اصل سلامت انتخابات زیر سوال برود. این در حالی است که رهبر انقلاب بر سلامت، آزادی و رقابتی بودن انتخابات تاکید دارند.

شما به برخی ابهامات در خصوص داد و ستد صلاحیتهای اشاره کردید. این ابهامات در ذهن شما و بسیاری از فعالان سیاسی به چه دلیل شکل گرفته است؟

بخشی از این ابهامات به عدم افشای هویت دستگیرشدگان بازمیگردد. دلیلی ندارد که هویت افراد متخلف و فاسد پنهان بماند. در ادامه هم برخی افراد که رد صلاحیت شده بودند و به آنها پیشنهاد احراز صلاحیت در ازای پرداخت پول شده بود پس از پرداخت پول، تایید صلاحیت شد. من اتهامی را به هیچ فرد، جریان و نهادی وارد نمیکنم، بحثم این است که برای رفع ابهامات باید فضای شفافتری ایجاد شود.

رقم این پرداختها و پیشنهادات چقدر بوده است؟

از 50 میلیون در برخی شهرستانهای دورافتاده بود تا چند ده میلیارد تومان در شهرهای بزرگ. به فلان نامزد پیشنهاد میشد که چند صد میلیون پول پرداخت کند. من و آقای اعلمی به نهادهای اطلاعاتی این موضوع را اطلاع میدادیم. نهادهای اطلاعاتی چند مورد چک را صادر و در اختیار نامزد قرار میدادند تا افراد بازداشت شوند. اما پس از این مرحله اطلاع رسانی شفاف انجام نشد.

جدا از این بحث، برخی تصمیمات و قوانین در کشور وجود دارند که شائبه افزایش فساد در فضای سیاسی و انتخاباتی را بیشتر میکنند.

مثلا تحلیلگران به موضوعاتی چون برخی معافیت‌های مالیاتی، پروژه مولدسازی و... اشاره کرده و اعلام می‌کنند حجم انبوهی از نقدینگی در بطن این تصمیمات وجود دارند که ممکن است باعث تزریق منابع آلوده به فضای انتخاباتی شوند؟

این احتمالات وجود دارند. در بسیاری از فرآیندها، اختیارات بی‌حد و حصري براي برخی افراد و جریان‌ها در نظر گرفته می‌شود که فسادزاست. مثلا در طرح مولدسازی اجازه ورود، بررسی و تحلیل موضوع و تعقیب قضایی داده نشده است. تنها در سال 1402 قرار است 108 هزار میلیارد تومان از طریق مولدسازی واگذاری شود. هزاران میلیارد تومان هم حق واسطه‌گری برای واگذارکنندگان پیش‌بینی شده است. طبیعی است که این حجم از منابع و اختیارات شائبه فساد را ایجاد می‌کند. ضمن اینکه در بودجه برخی دستگاه‌ها هم منابع مبهمی وجود دارد که ممکن است در امور جناحی و سیاسی و انتخاباتی از آنها استفاده شود. همین همایشی که چند روز قبل در حرم امام (ره) ذیل عنوان جریان بنیان برقرار شده بود، شفاف نیست. یکی از فعالان سیاسی در پستی اشاره کرده بود خوب است مسوولان اعلام کنند هزینه‌های این همایش از کجا تامین شده است؟ اخبار حاکی است که منابع زیادی برای چنین همایش‌هایی هزینه می‌شود.

قبول دارید بخشی از این تصمیم‌سازی‌های شائبه‌انگیز به موضوعات مرتبط با ساختار تقنینی ارتباط دارد؟

بله، نمونه‌های زیادی از آن هم وجود دارد. مثلا تصویب مناطق آزاد جدید در برخی مناطق، موضوع مهمی است که هنوز شفافسازی لازم درباره آن نشده است. انتخاب این مناطق، حجم انبوهی از منابع و ظرفیت‌ها را جابه‌جا و ایجاد می‌کند. قیمت زمین‌های این مناطق ناگهان بالا می‌رود و برخی افراد و جریان‌ها از رانت اطلاعاتی و اقتصادی آن استفاده می‌کنند. موضوع مهم بعدی تصمیماتی است که در واردات خودروی خارجی اتخاذ می‌شوند. همه مخالف انحصار داخلی خودرو هستیم. اما در عین حال باید مراقب بهره‌مندی برخی افراد و جریان‌ها از این نوع تصمیمات باشیم. در مجلس دهم لابی‌های زیادی صورت می‌گرفت تا نمایندگان رای به واردات خودروهای خارجی و لوکس بدهند. بدون تردید بخشی از این منابع آزاد شده وارد اتمسفر سیاسی و انتخاباتی کشور به نفع يك جریان و جناح خاص می‌شود.

برای جلوگیری از این نوع مفاسد چه راهکاری پیشنهاد می‌کنید؟

انتخابات پیش روی کشور جدا از مشکلاتی که در حوزه تایید صلاحیت‌ها وجود دارد؛ با موضوع فساد هم مواجه است. معتقدم این بحث انتخاباتی و سیاسی نیست و موضوعات ریشه‌ای‌تری را در بر می‌گیرد. در مقوله فساد، فرمول معروفی وجود دارد. فرمول پیشنهادی رابرت کلیتگارد برای تعریف فساد می‌گوید: «پاسخگویی - انحصار + اختیار = فساد» به عبارت روشن‌تر، فساد وقتی رخ می‌دهد که انحصار و اختیار در کار باشد، اما پاسخگویی یا مسئولیت برقرار نباشد.

انتخابات پیش روی کشور جدا از مشکلاتی که در حوزه تایید صلاحیت‌ها وجود دارد؛ با موضوع فساد هم مواجه است
فرمول پیشنهادی رابرت کلیتگارد برای تعریف فساد می‌گوید: «پاسخگویی - انحصار + اختیار = فساد»
فساد وقتی رخ می‌دهد که انحصار و اختیار در کار باشد، اما پاسخگویی یا مسئولیت برقرار نباشد.
انتخاب مناطق آزاد حجم انبوهی از منابع و ظرفیت‌ها را جابه‌جا و ایجاد می‌کند. قیمت زمین‌های این مناطق ناگهان بالا می‌رود و برخی افراد و جریان‌ها از رانت اطلاعاتی و اقتصادی آن استفاده می‌کنند.

منبع: روزنامه اعتماد